

25-31 may 2023-cü il

"Müstəqilliyimiz əbədidir, daimidir, dönməzdir".

Heydər ƏLİYEV

Bizi 1918-ci ildən - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulmasından 105 illik zaman ayırır. XX əsrin ilk onilliyində Şərqdə ilk demokratik respublika yaradılması tariximizin ən qürurverici, ən işıqlı səhifələrindən biri kimi yaddaşlarda qalacaq. Lakin 70 ildən çox Sovet rejimində yaşamağa məhkum edilmiş xalqımız yalnız müstəqillik qazandıqdan sonra tarixinin bu şərafli səhifələrini vərəqləməyə müvəffəq ola bildi.

1991-ci ildə dövlətimiz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra AXC, onun qurucuları, onların fəaliyyəti haqqında məlumatlar, tarixi faktlar, arxiv sənədləri üzə çıxarılmaya başladı. Arxivlərin qarantılıq küncündə illərdən bəri ört-basdır edilən gizli materiallar, nəhayət ki, işıq üzünə gördü. Və biz gərgin və ziddiyyətli bir dövrdə dövlət quruculuğuna nail olmuş böyük ziyalılarımızı, görkəmli dövlət xadimlərimizi tanımağa başladığımız. Onlar həm ölkə daxilində olan, həm də xaricdən gələn təhlükələrlə qarşılaşaraq, böyük cəsarət, fədakarlıq tələb edən çox "ilkilər"ə imza atdılar: **ilk hökumət, ilk parlament yaratdılar, müstəqil dövlət qurdular, Cümhuriyyətin 23 aylıq fəaliyyəti dövründə ölkənin ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə apardılar, müstəqil dövlətin ilk Milli Ordusunu təşkil etdilər.**

1918-ci il mayın 28-də Milli Şuranın tarixi iclasında Azərbaycanın İstiqlal bəyannaməsi qəbul edildi. Azərbaycan istiqlal mübarizəsinin ən dəyərlili sənədi olan bu bəyannamə türk-müsəlman dünyasında ilk dəfə olaraq Azərbaycanda parlamentli respublika yaradılmasını əks etdirirdi. Azərbaycan parlamenti keçirdiyi 145 iclasda müstəqilliyi qoruyub saxlamaq, insan hüququ və azadlıqlarını özündə əks etdirən ən müasir hüquqi dövlət qurmaq məqsədi daşıyan 200-dən artıq qanun və qərarlar qəbul etdi. Olduqca mürəkkəb və təhlükəli daxili və beynəlxalq şəraitdə fəaliyyət göstərən AXC ölkənin xarici siyasətində, ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni-maarifçilik həyatında fəal iştirak etdi. Bir çox xarici ölkələrdə diplomatik nümayəndəliklər açıldı. AXC yaradıcıları tez bir zamanda Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə tanınmasına müvəffəq oldular, gənc müstəqil ölkəni mötəbər siyasi tədbirlərdə təmsil etdilər. Böyük təzyiqlər altında 1919-cu ildə Paris Sülh konfransında AXC-nin de-fakto tanınmasına nail oldular. Cümhuriyyət dövründə Azərbaycan dili dövlət dili elan edildi, müstəqil

Azərbaycan Parlamentinin işçiləri

dövlətin rəmzləri təsis edildi, üçrəngli bayrağı dalğalandı, dövlət gerbi təsdiqləndi, istiqlal marşı səsləndirildi. Lakin 11-ci Qırmızı ordunun 1920-ci il Aprel işğalı Cümhuriyyət yaradanların böyük arzularını puç etdi, demokratik dövlət quruculuğu uğrunda gördüyü mütərəqqi işlərini yarımçıq qoydu. Görkəmli ziyalıları, nüfuzlu ictimai-siyasi xadimləri ölkədə yeni hökumət tərəfindən amansız təqiblər, işgəncələr gözləyirdi, bəziləri isə xüsusi təhlükə hesab edilərək, xain düşmən gülləsinə tuş göldilər. Həmin vaxtlarda xarici ölkələrdə olan dövlət və ictimai xadimlərin bir qismi artıq vətənə geri dönə bilmədilər və siyasi mühacir həyatı yaşamağa məhkum oldular. Lakin onlar azadlıq, istiqlal mücadiləsini bir an belə dayandırmadılar. Vətəndən uzaqlarda, mühacirətdə olsalar da, qəlbləri vətənə dönmək həsrətilə döyündü, haqq işlərinə, istiqlalın bərpa olunacağına, Sovet rejiminin əsarəti altında yaşamağın uzun sürməyəcəyinə inanaraq mübarizələrini davam etdirdilər. Sovet hakimiyyəti illərində adlarının belə çəkilməsi yasaq edilən xalqın ziyalıları, dövlət xadimləri, ictimai-siyasi simaları haqqında məlumatları yalnız müstəqilliyimiz bərpa edildikdən sonra əldə edə bilmişik, indi onların hər birinin gördüyü işlər barədə dolğun təsəvvürümüz var. Hər biri yüksək ziyalı, müxtəlif ölkələrin nüfuzlu təhsil ocaqlarında ali təhsil almış, bir neçə xarici dilə mükəmməl yiyələnmiş, dövrünün görkəmli şəxsiyyətləri, mütərəqqi, maarifçi insanlar idilər. Xalqın gələcəyini firavan, müstəqil, azad, savadlı görmək idi amalları... Bu ötən illər ərzində onların fəaliyyəti haqda yeni mənbələr, sənədlər aşkar edildi, daha neçə-neçə yeni faktlar üzə çıxarıldı, Cümhuriyyət

qurucularının bu xalqa göstərdiyi misilsiz xidmət öz tarixi qiymətini aldı. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin dediyi: "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə cəmi 23 ay ərzində fəaliyyət göstərsə də, sonrakı nəsillərin yaddaşında xalqımızın tarixinin ən parlaq səhifələrindən biri kimi həmişə qalacaqdır. O, demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə, hərbi quruculuq sahələrində atdığı mühüm addımları başa çatdırma bilməsə də, onun qısa müddət ərzində həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın tarixində silinməz izlər buraxmış, milli dövlətçilik ənənələrimizin bərpası işində böyük rol oynamışdır", - sözləri AXC-nin fəaliyyətinə verilən ən yüksək qiymətdir. 2018-ci ilin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən "Cümhuriyyət ili" elan edilməsi bütövlükdə hamının və hər bir vətəndaşın qarşısında bir vəzifə, Cümhuriyyət qurucularının xatirəsi önündə mənəvi borc qoydu. 2018-ci il mayın 28-də Cümhuriyyətin 100 yaş böyük təntənə ilə qeyd edildi. İyunun 26-da Milli Ordunun yaradılmasının 100 illiyi münasibətilə möhtəşəm parad keçirildi. Sentyabrın 15-də hər bir Bakı sakini Qafqaz İslam Ordusunun Bakı şəhərinin işğaldan azad olunmasının 100-cü ildönümü şərafinə təşkil edilmiş zəfər yürüşünün şahidi oldu. 2018-ci ildə həm ölkəmizdə, həm də dünyanın bir çox ölkələrində yüksək səviyyədə yubiley tədbirləri keçirildi. Biz bir daha Cümhuriyyətin bizə miras qoyub getdiyi tariximizi və hüquqi dövlətçilik ənənələrimizi yaşatmalı, inkişaf etdirməliyik. Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin AXC-nin 100 illiyinə həsr olunmuş tədbirdə dediyi kimi: "Bu gün hansı sahəyə baxsan, inkişaf var, tərəqqi var və gələcək

dinamik inkişaf üçün aydın baxışlar var. Bu gün müstəqil Azərbaycan hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün qürur mənbəyidir. Biz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularının arzularını reallığa çevir-

dik. Biz elə bir dövlət qurduruq ki, əminəm, hər bir Azərbaycan vətəndaşı, hər bir azərbaycanlı bu dövlətlə fəxr edir. Mənəm əminəm ki, əgər Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları bugünkü Azərbaycanı

görə bilsəydilər, onlar da ölkəmizlə fəxr edərdilər. Bugünkü Azərbaycan bir daha göstərir ki, müstəqillik ən böyük sərvətimizdir. Bu, həqiqətən də, belədir. Müstəqillik ən böyük sərvətimizdir, ən böyük xoşbəxtliyimizdir. Azərbaycanın müstəqilliyi əbədidir". 2020-ci ildə mənfur qonşularımızın işğalçı siyasətinə qarşı 44 günlük Vətən müharibəsindəki möhtəşəm qələbəmiz isə bir daha sübut etdi ki, Azərbaycan dövləti artıq çox güclüdür və Azərbaycan əsgəri doğma torpaqları uğrunda canından keçərək vətənini qorumağa qadirdir. 8 noyabr 2022-ci il Zəfər Günü münasibətilə Şuşada təşkil olunan tədbirdə Ali baş komandan İlham Əliyevin dediyi kimi: "Bu qələbə, bu zəfər bizə bu imkanı verdi, bütün xalqımıza inam verdi, ruh verdi. Biz təkcə ərazi bütövlüyümüzü yox, milli qururumuzu bərpa etdik".

Aytən Səmədzadə